

Magyari Sára

Az anyanyelv képe – csoportos kutatás a nagyváradai Partiumi Keresztény Egyetemen

Tisztelt Szerkesztőség! Kedves Kollégák!

A nagyváradai Partiumi Keresztény Egyetem többnyelvűség és multikulturalitás szak elsőéves mesterszakos hallgatói (Czégé Réka, Györgydeák Éva, Vincze Emese) nyelvészeti csoportos kutatásba kezdtek a Sapientia Alapítvány Kutatási Programok Intézetének a támogatásával. A csoport a Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék oktatójának a vezetésével az anyanyelv nyelvi képének vizsgálatával foglalkozik Bihar és Temes megyei magyar középiskolás diákok körében.

Azért választottuk ezt a kutatási témát, mert szeretnénk reális képet kapni arról, hogyan viszonyulnak a mai középiskolások az anyanyelvhez, milyen sztereotípiákat működtetnek az anyanyelvükkel, főként a magyar nyelvvel kapcsolatosan. Olyan közösségeket vizsgálunk, ahol a magyarság számszerűen és területileg is kisebbségben van, legyen az a bánági szóróvány vagy a bihari peremvidék. Azokra a kérdésekre keressük a választ, hogy milyen hozzáállást tanúsítanak a középiskolások az anyanyelvhez, milyen az attitűdjük, milyen presztízsű számukra az anyanyelvük, milyen hasznossági elvek mentén ítélik meg a magyar nyelv hasznosíthatóságát abban a régióban, amelyben élnek.

Szakirodalmi vonatkozásban több szempontból közelítünk a témához: egyrészt a nyelvi világkép kutatásának az eredményeit használjuk fel. Ez a szakkifejezés ma a kognitív nyelvészet területéhez tartozó fogalom, de valójában a nyelvi relativitás tételével egyidős, hiszen már Herder, majd Humboldt is felveti a nyelvi világnézet problémáját. Humboldt még a „sprachliche Weltanschauung” ’nyelvi világnézet’ kifejezést használja (Hegedűs 2000: 131), később alakul át a nyelvi világkép, a nyelvi látásmód fogalmává.

Amint a nyelvészek figyelme ismét a relativitás tétele felé fordul, egyre inkább kikristályosodik a nyelvi világkép fogalma is. Elsősorban lengyel nyelvészek foglalkoznak vele. Magyar nyelvi használata főként Bańcerowski Janusz nevéhez fűződik (Bańcerowski 2006; 2008), de vele párhuzamosan a szakkifejezés több magyar szerző tanulmányában is megjelenik, bár ugyanezzel a jelentéssel, de nem mindig pontosan ugyanígy megnevezve. Nyomárkay István kutatásai során elsődlegesen a *szemléleti háttér* kifejezést használja (Nyomárkay 2010), majd Hegedűs József felveti (Hegedűs 2000), hogy nyelvtanuláskor, illetve a nyelvek kontrasztív összevetésekor a *szupraszemantika*, a *világ tudati-nyelvi képe*, a *világ nyelvi eszmei képe* terminusok ajánlottak a leginkább.

A 90-es évek elejétől Kolozsváron is folynak olyan kutatások, amelyek a nyelvi világkép témaköréhez kapcsolhatók: elsősorban Szilágyi N. Sándor és tanítványai foglalkoznak a *nyelvi világmodell* (Szilágyi 1996) problémájával. Ez a kutatócsoport főleg olyan szemantikai elemzéseket végez, amelyek megelőlegezik a nyelvi világkép Bańcerowski-féle kutatásának a módszertanát. Például a *nemzet* szó szemantikájával (Czier 1995; Szilágyi 2002) foglalkozó írások kimutatják, hogy a fenti lexémával kapcsolatos tudásunk mindig valamilyen metaforikus képként kerül a felszínre: úgy beszélünk erről a szóról, mintha az épület lenne, vagy ember, esetleg növény stb.

Másrészt olyan megközelítésmód is szükséges, ahol az *anyanyelv* fogalmát az azonosulás, azonosítás, kompetencia, kompetenciamegszerzés (Nádor–Spannraft 2012: 11) szempontjain keresztül értelmezzük, azaz egyrészt szociolingvisztikai értelemben, másrészt viszont nyelvpedagógiai szempontokat érvényesítünk.

Feltételezésünk szerint az *anyanyelv* nyelvi képe olyan konceptualizációs folyamatot takar, amely egyenesen arányos az anyanyelv (magyar nyelv) presztízsével a vizsgált beszélőközösségek környezetében. Úgy véljük, hogy kisebbségi helyzetben az anyanyelv megítélése kettős: van egyfajta „külső” diskurzus, amely előírja, hogy milyen módon kell beszélni az anyanyelvről (például *édes anyanyelv; óvni szükséges; feladatunk a megtartása*); másrészt van egy mögöttes/belső diskurzus, amely a valódi viszonyulást tartalmazza. A nyelvi világgép vizsgálata során – feltételezésünk szerint – olyan összefüggések tárhatók fel, amelyek megmutatják a mögöttes diskurzust, ezáltal a valódi nyelvi attitűd kerül felszínre.

Kutatásunk célja kettős: konkrét törekvésünk a magyar mint anyanyelv nyelvi képének a feltárása négy magyar tannyelvű középiskola diákjai körében (számszerűen 200 fő az Ady Endre Elméleti Líceumban, Nagyváradon, az Arany János Elméleti Középiskolában, Nagyszalontán, valamint a Bartók Béla Elméleti Líceumban és a Gerhardinum Katolikus Líceumban, Temesváron). Általános cél, hogy a mesterszakos képzésben részt vevő hallgatók komplexebb betekintést nyerjenek és tapasztalatot szerezzenek a nyelvészeti kutatások területén. A kutatás alapmódszere a kérdőíves adatfelvétel, az aktív részvevő megfigyelés, majd a korpuszközpontú adatfeldolgozás, illetve a publikált adatok másodelemzése.

Jelen kutatás eredményei megmutatják, hogy a vizsgált intézmények középiskolásai milyen oktatási nyelven kívánják folytatni tanulmányaikat az egyetemi rendszerben. Így a romániai magyar nyelvű felsőoktatási intézmények számára is mérvadó lehet a munkánk. Az adatértelmezés folytán olyan információk is a felszínre kerülhetnek, amelyek a helyi közösségek civil szerveződései számára is irányadóak a közösségszervezés területén.

Tisztelettel:

Nagyvárad, 2014. március 1.

Magyari Sára
magyartanár, nyelvész

Irodalom

- Bańczerowski, Janusz 2006. A világ nyelvi, tudományos és kultúrképe mint a második valóság komponensei. *Magyar Nyelvőr* 187–198.
- Bańczerowski, Janusz 2008. *A világ nyelvi képe*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Czier Andrea 1995. A nemzet szó szemantikája a magyar nyelvben. Egyetemi szakdolgozat. <https://mnytud.arts.unideb.hu/szilagyil/> (2011. április 30.)
- Hegedűs József 2000. Nyelvi világgép – magyar nyelv – idegen nyelv. *Magyar Nyelv* 129–139.
- Nádor Orsolya – Spannraft Marcellina 2012. *Nyelv – társadalom – kultúra*. Patrocinium Kiadó. Budapest.
- Nyomárkay István 2010. Nyelvjárások és nyelvi világgép. In: Szilágyi N. Sándor (szerk.) *Hogyan teremtsünk világot? Rávezetés a nyelvi világ vizsgálatára*. Erdélyi Tankönyvtanács. Kolozsvár. 189–196.
- Szilágyi N. Sándor 2002. Nyelvében él a nemzet. *Regio* 4: 159–177.

Magyari, Sára: The picture of first language – group research at Partium Christian University in Nagyvárad

Az írás szerzőjéről

Magyar Sára
Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad, Románia
saramagyary[kukac]yahoo.com